

זכרונות מבית אבא

יו"ל לרגל סיום כתיבת ספר תורה לעילוי נשמת
זקננו

הרב אברהם בן ר' חיים צבי אייזנבאך זצ"ל

ומרת אסתר שרה בת ר' מרדכי הערש

ת. נ. צ. ב. ה.

נתרם ע"י יבדל"ח בנם הרב החסיד יעקב יוסף

אייזנבאך שלייטא

ח' שבט תשפ"א

זיכרונות מבית אבא/ל, פוטש. פ, צישינסקי

הזמנה מעוצבת בחן נחתה ברשרוש על הדלפק המחוספס של המכולת. "רצינו להזמין אתכם לחתונה של בנינו בכורינו" אמרה סבתא. בעל המכולת הריס את גבותיו בפליאה: "חתונה? מזל טוב. אך אינני מכיר את אבי החתן"! מה רבה הייתה תדהמתו כשהגיע לחתונה וגילה לבסוף שהאברך מאותה החסידות הינו המחותן... כזה היה סבא, ר' אברהם אייזנבאך ז"ל. צנוע, נחבא אל הכלים, עובד את קונו בשקט רחוק מזרקורים וצלצולים.

את משכורתו הרוויה מעמל כפיים במאפיה, מסר אותה לסבתא אשת החייל. היא דאגה להכל, לארגון ולסידור הבית ולכל הקניות. סבא מעולם לא דרך במכולת. כך יצא שבעל המכולת הלז, הכיר רק אותה ולא קישר כלל בין האברך החסידי, לבין האב המאושר המשיא את בכורו בשעה טובה ומוצלחת...

סבא היה בנם של ר' חיים צבי ואסתר אייזנבאך, מחסידי רחמסטריווקא. כשהיה בן עשר, נפטרה אימו מרת אסתר ע"ה, היתום הקטן גדל בבתי ראנד בירושלים בבית אביו הגדול.

סבא היה האח הקטן בבית מתוך שמונה ילדים. שם בבתי ראנד צמח וגדל לר' אברהם אייזנבאך. בהגיעו לפרקו נישא לסבתא, מרת אסתר

שרה, ביתם של הרה"צ ר' מרדכי הערש שמרלר ומרת לאה פרידא,
מחסידי צאנז, שגרו גם הם בבתי ראנד.

"בוקר חדש מתחיל מהלילה"

סדר יומו העמוס ועתיר הפעלים של סבא, החל כבר מהיום הקודם.
בשתיים לפנות בוקר, היה משכים ויוצא לעבוד במאפיה כדי להביא
לחם, תרתי משמע, לביתו. לאחר מכן יצא סבא לכולל ללימוד מעמיק
ואחריו לכולל נוסף,

משסיים את סדר לימודו, שב הביתה לארוחת ערב ועלה אל אביו,
ללמוד עמו ולדרוש בשלומו. אחר כך נכנס סבא בלאט לחדר שם נמו
ילדיו דגדג ומסר דרישת שלום אוהבת תוך כדי שינה, וסוף סוף נפנה
למיטתו, לישון. בסדר יומו העמוס, הכניס סבא רשימה ארוכה של
משימות ועשה את כולן בשלמות. הקשר עם הילדים היה בעיקר
בשבת. הייתה לו את היכולת למרכז סביבו את כולם, כאבן שואבת
המושכת את הברזל אחריה. הוא עמד על חינוך הילדים, הקפיד על
צניעות הבנות. כשנשאל פעם על אורך של שמלה מסוימת, ענה: "עוד
קצת...לאורך".

סבא היה איש של זמנים. שוטר על הזמן. "לכל זמן ועת", היה אצלו
בדס. הוא דאג לזמנים של התפילות, שיהיו לפני הזמן. וכך גם
בסעודות השבת, הקפיד ליטול ידיים בסעודה שלישית מוקדם, דרש
מכולם להיות מוכנים בזמן. על אף הקפדתו על הזמן, במהלך הסעודה,

בכל מנה שהוגשה, המתין ולא החל לאכול עד שהגיעה סבתא, רק אז התחיל לאכול...

יש אנשים שבכל מקום אליו יגיעו, גם לאחר שעזבו את המקום, יישארו עדויות על שהותם בו. לא מפני ששכחו שם משהו. זוהי רוחם ששורה במקום ההוא, עדיין, ומעשי ידיהם שהותירו חותם של זהב. כזה היה סבא. טביעות אצבעותיו ניכרו בכל אשר פנה.

בכולל הוא דאג לפינת שתיה וכוסות, לרווחת המתפללים. הוא הקפיד לתחזק בעקביות את הפינה הזאת. תעיד על כך התמונה שצילם תייר שעבר במקום; בתמונה שואל התייר: אין אחר שיעשה את זה? למה רק אתה?" השיב סבא בחיוך מאיר: "אז מה, שיהודים יוכלו לשתות מים בכוסות נקיים"... לא הסתכל על גילו המתקדם ולא על הכבוד שלו. מה לא עושים כדי שיהודיים יוכלו לשתות מים בכוסות נקיים???

"מריבה אוהבת"

באחד הימים הגיע סבא לכולל, ואברכי הכולל פנו אליו בטענה שריח רע נודף מהמים. וסבא? מיד רצה לעלות למעלה, לגג, לבדוק את סיבת הדבר. אלא שאז נוצרה בעיה: גם סבא, שהיה אז כבן שישים וגם אחיו שהיה בן שבעים, רצו לעלות למעלה! אחרי דין ודברים שכזה, מלא להט דקדושה ואהבת ישראל טהורה, הוחלט כי שניהם יעלו... הם ניקו שם את המים, שני יהודים בעלי צורה שזקנן יורד על פי מידתם... עד כמה חשקה נפשם בזכות הזו. בירידה, זו הסולם הצידה, וסבא שבר

ברצינות את הרגל. מסירות נפש למען כבוד התורה ולומדיה, בכל

מאודו ממש!

"יאכלו ענווים וישבעו"

סבא דאג מאד על כשרות המזון. הוא לא הסכים להכניס הביתה מזון מוכן, אכל רק ממה שהכינו בבית. הפרה בגבעת שאול, וודאי לא חשבה שתזכה להוציא מחלבה ממש, ולהעלותו על שולחנו של סבא. היו חולבים שם את הפרה ומביאים הביתה חלב, ממנו הכינו לבן וגבינה בייצור עצמי. כך בכל הארוחות, הכנה עצמית בבית. הקפדות אלו, שיסודם בהררי קודש, היו אצלו תדיר במשך כל ימות השנה. ואם בימות השנה הרגילים כך, על אחת כמה וכמה בימי חג הפסח.

בשמחה, באהבה וביראה הקפידו על קלה כבחמורה. הוא היה אוכל רק את מה שהכינו בבית, רק דברים מקולפים. גם את הסוכר ביקש לבשל מערב פסת, ואת הקפה לא היו אופים מחשש למראית עין.

כשסבא התיישב לאכול, כל סעודה שהיא, תמיד היה פורס מפה קטנה על השולחן, כדי למנוע בעיות של בשרי או חלבי וגם כדי שלא ללכלך את הסביבה. כשסיים ניקה את השולחן. זה היה סבא ואלו אורחותיו.

"הגיס מלאי חיות"

בכל הנוגע לעניינים של חיבוב מצווה, הוא פרגן מכל הלב, והדבר היחיד שהוא קנה, למרות שקניות לא היו בתחום שלו כלל, בכל שנה

מחדש, היה בקבוק יפה ליין. עוד כוסיות ליין או צלוחיות יפות כדי שיהיה 'סדר טיש' ערוך ויפה בפסת. לשבועות קישט בעצמו את הבית וביקש לקנות פרחים יפים לשולחן. סבא, שכל מהותו הייתה להיות יהודי, התעסק בפרחים ובקישוטים. כי זאת מצווה.

לא היה דבר שתביב עליו יותר מכך. בחנוכה קנה חנוכייה יפה ובסוכות אהב לקשט את הסוכה כמה שיותר, אבל ללא התקרה למעלה. רק סכך. בראש השנה היה עוזר לאבא שלו הצדיק חיים הערש כבעל תוקע במנדל ראנד, ואחר כך כיבדו אותו כבעל תוקע. היה צועד לכותל המערבי בזמן עלות השחר, מתפלל כותיקין ואחר כך שב לבית הכנסת לתקוע.

החייל מעמדת השמירה בכותל, לא הבין במה זכה לקבל מחוות שלום וברכה אישית מתממת כל כך. אך מה שלא ידע אותו חייל, זה שבאותם רגעים עוד כמה חיילים, חבריו בעמדות האחרות, התברכו גם הם בלבביות ובמילים נעימות מפי היהודי הדור הצורה שעבר לידם.

כך גם הנהגים, לכל אחד בדרכו שלו התייחס בחן כה מיוחד, באופן אישי ונלבב, כביכול רק הוא נמצא מולו כעת, רק החייל / נהג / שומר הזה מעניין אותו כרגע. סבא היה מקבל את כולם בסבר פנים יפות, בנעימות ובצורה מכבדת. מעולם לא הקפיד על אף אחד. מעולם לא עשה עסק מעצמו, למרות שהיה כל כך גדול. סבא לא החזיק מעצמו כלום. יכול היה להקשיב בצורה ניטרלית בלי להביע עמדה. הקשבה

נקייה שגם אם לא נאמר אחריה כלום, הועילה לזה שדיבר. זה הצליח בשקט המקבל, לפרוס את כל מה שמציק לו, ולהרגיש הקלה. היה מי ששמע אותו. ידע להקשיב לו עד הסוף, להכיל גם את המועקה שלא נאמרה. נהגי האוטובוסים היו מבאים לו כל פורים משלוח מנות מושקע כמחווה ידידות, כל אחד הרגיש כידיד הכי מקורב לסבא.

בשבת בבוקר הצטרפו אליו הבנות. סבא סיפר להן סיפורים בדרך חזור. זאת הייתה חוויה בלתי נשכחת! מאוחר יותר, הצטרפו גם הנכדים ובחורים נוספים. כשבקשו ממנו לדבר עם חתן היה מבטל ואומר: "מה אתם רוצים להראות לו, שאני לא יודע"? זה היה סבא. ענווה ופשטות בכל הליכותיו.

כל שבוע היה מקפיד להכין את נרות השבת כבר מיום ראשון.

"הנהגה מבית אבא"

הוא הקפיד מאד להמשיך את ההנהגה מבית אבא ואחד הדברים היה לא להצטלם. בחופות היה נראה סבא כשהוא מתרחק, כי היה שם צלם. הנהגה נוספת הייתה לא לטייל בשבת עם תינוק בעגלה. טיול עם תינוק בשבת היה ללא עגלה בלבד. סבא הקפיד על כך ללא סטיות. שמר בקנאות על שפת האידיש הטהורה. הוא היה גוער במי שדיבר ב'עברייש'.

המשפחה תפסה אצלו מקום נכבד. הוא היה מסור למשפחה בכל הלב והנשמה. את אחיו היה מבקר תדיר ובכל חג עשה סיבוב אצל הילדים לכמה דקות בלי לטעום כמעט כלום. בראש השנה בלילה הגיע

להתברך אצל הרבי ומשם קפץ מהר לילדים באזור, כשאיתוליו
הנלבבים: א גוט געבענטשט יאר, הדהדו בין קירות הבית זמן רב
לאחר שעזב את המקום, ממהר לביתו.

"צמאה נפשי לאלוקים"

אחרי שסיים סבא לחתן את הילדים, עזב מיד את העבודה והתיישב
ללמוד כל היום. גם בזמן הזה, המשיך סבא להשכים באישון ליל, אך
הפעם לא למאפיה, כי אם ללמוד ולאמירת תהילים. הוא התחיל וסיים
את ספר התהילים פעמיים בכל יום! לאחר מכן הלך למקווה, אותו
פתח לבדו בעזרת מפתח ומשם נסע לכותל המערבי לתפילת וותיקין.
אחר כך סדר יום מסודר בכולל. יהודי של צורה.

"הבית במשכנות"

אחרי הנישואין גרו סבא וסבתא בשכירות. מדירה לדירה הם עברו כל
תקופה, עד שפעם אחת הם הגיעו לדירה עם בעל בית קשה, שכינם,
הרב פישל גרובר והרב ישראל עוזר קליין ועוד שכן, דירבנו אותם
לקנות דירה משלהם. בהלוואה שהם נתנו יכלו סבא וסבתא להגיע
לדירה משלהם.

"אשת חיל עטרת בעלה"

ישיבת מאור עיניים שברחוב דוד ילין, עוד לא ראתה מימיה מחזה
כזה: בחור איתר לארוחה ומישהו, יותר נכון, מישהי, שמרה לו מנה
בצד. עיני הקירות כמעט יצאו מחוריהם למראה הזה. במקרים כאלו,

יודע הבחור התורן שאין לו מה לחפש בחדר האוכל, כי האוכל נגמר בוודאות, מקסימום נשארו מעט שאריות... אך לפתע הופתע הבחור לקבל מנה שנשמרה במיוחד בשבילו על ידי המבשלת. הייתה סבתא מרת אסתר שרה ע"ה, שדאגה לכל בחור שיקבל את המנה שלו ואם קרה שבחור לא הגיע בזמן, הייתה שואלת אם הוא בישיבה ואם כן, הייתה מחביאה מנה, שכשיגיע הבחור, יקבל את המנה שלו.

המסירות הזו של סבתא, לא הייתה רק בישיבה. בבית זכו הילדים לאס אוהבת ומסורה עד כלות. בימים ההם היה מקובל שכאשר הילדים עשו משהו לא טוב, היו אומרים לילד: "כשיהיו לך ילדים, שגם הם יעשו לך ככה". אבל לא סבתא. סבתא הייתה אומרת: "אני מאחלת לך, שהילדים שלך לא יעשו לך את מה שאתה עושה"... כמה טוב יש במשפט הזה וכמה הוא נכנס בנפשם של הילדים, שהבינו בדרכי יפה שהמעשה שלהם לא היה ראוי. במקום לאחל להם שילדיהם ינהגו כך, איתלה להם ההיפך...

סבתא הגיע מבית ענק, הוא חייתה בצילו של אביה הרב מרדכי הערש שמרלר, ואימה מרת לאה פריידא. סבתא הייתה מתייעצת עם אבא שלה. על עניינים חינוכיים.

את המסירות והחום סבתא קיבלה מביתה והמשיכה את המסורת. הבנות הנשואות ידעו שהכל מספרים לאימא. גם דברים הכי פנימיים ורגישים. הן היו מספרות לא בגלל שהייתה אומרת מילה טובה או

מעודדת, הן סיפרו כי סבתא פשוט הקשיבה. הקשיבה באמת. ידעה לתת להן אוזן קשבת.

הנכדות עוד זוכרות בערגה את השיחות הארוכות עם סבתא שהיו יכולות להמשך לעיתים למספר שעות, מלאות בתבונות, עצות, מוגשות בחן כפנינים מחורזות. לאחר השיחה סבתא הייתה משחזרת את הכול בזכרון המופלא. ובמקרה שהייתה נזכרת ח"ו במשהו שאולי היה יכול להתפרש בצורה לא נכונה או שהשומעת הייתה יכולה להיפגע סבתא הייתה חוזרת אליה מיד ומבהירה את כוונתה "איך האב דיר נישט געמיינט צו טשעפענן" הייתה אומרת. "איך בעט דיר איבער" הייתה חוזרת. עד שהייתה בטוחה שהשומעת מפוייסת.

סבתא הייתה מלווה כל ילד וילדה עד רחוב יפו עם הסוודר הירוק הנוסטלגי, כדי שהילדים לא יסתובבו לבד באזור האי סימפתי שבה הייתה גרה.

סוכרית ה"עדש" של סבתא. היה מושג שכל הנכדים והנינים חיכו לו בקוצר רוח, הוא אף פעם לא שכח "לקפוץ" מהארנק בסוף הביקור והוא היה משאיר את הטעם של "באבע" המון זמן.

הטעם של הכריך של סבתא עוד נשאר עד היום. כריך מושקע מותאם אישית ומלא מחשבה, עם תפוז מקולף עד שהחברות היו מלטשות עיניים בשאלה איפה צומחים כאלו תפוזים חמימים ומתוקים?

כשהגיע לאוזני סבתא סגולה שיכולה לעזור לאחת מבנותיה הלכה וקטפה במסירות עלים מצידו הדרכים, כל יום היא הייתה הולכת

מדרך אחרת כדי לחפש עלים אלו עד שהתמלאו לה שקים מלאים.
ולאחר מכן כתשה אותם וב"ה הסגולה עזרה נלא ברור אם העלים
עזרו או שהתפילות שסבתא לחשה בדרך)

"מזל טוב" תינוק קטן הצטרף למשפחה המורחבת, ברור היה לכולם
שהיולדת תשהה בבית של סבתא וכשהיא כבר הרגישה כשירה לחזור
הפצירו בה שתשאר עוד יום לפחות, ואולי רק עד סוף שבוע העיקר
שלא תרגיש שרוצים "לזרוק" אותה מהבית. "ומה יגידו השכנים"
שאלו. שזרקנו אותך מהבית?

סבתא הכילה בתוכה שילוב של חום ואהבה לצד תקיפות בעת הצורך.
בבית היא הייתה מאיימת: "איך וועל זאגן דעם טאטן" זה היה מספיק
בשביל להכניע את הסרבן התורן. היה פחד עם אהבה, בבחינת וגילו
ברעדה... כשאצל כל אחד חרוטות חוויות הילדות בצורה נעימה, כי
הבית היה חוויה של קבלה, קיבלו אותך איך שאתה והעניקו בטחון!
כל אחד הרגיש חשוב ורצוי, ולכל אחד היה ביטוי משלו. החינוך היה
ממש "חנוך לנער על פי דרכו" - כל ילד לפי הכוח שלו, בחכמה
ובאהבת אין קץ.

"בחכמה בנתה ביתה"

סבתא דאגה לכל עניני הבית השוטפים: קניות ושאר סידורים. כל יום
היא הייתה מבשלת אוכל חם לילדים, גם בתקופות וזמנים קשים

בזמן המלחמה, כששרקו הפגזים והרעידו לבבות, היא הכניסה הביתה מעל חמישים נפשות! דאגה לכולם, לכל מה שצריך, אש"ל מלא. גם אם היו הורים שלא כל כך דאגו לילדיהם, סבתא לא ישנה בלילה מרוב דאגה לילדיה - מחמד נפשה. סבתא עזרה לכולם בלי חשבונות. גם לכאלה שהיו מעורערים בנפשם וכולם פחדו מהם, עזרה להם ותמכה בהם. וסבתא, למרות שפחדה מהם נתנה לכל אחד את הכדורים וטיפלה בהם על אף הפחד שהיה לה מהם "כי כשצריך לעשות, עושים" זה היה המוטו של סבא וסבתא.

סבא שעבד במאפיה, קיבל כל יום שני כיכרות לחם ואת זה חילקו לכל בני המשפחה.

טעם גן עדן ירד אל השעועית, תבלין של אהבת אם ומסירות לאין סוף.

המטעמים שיצאו מהמטבח הקטן של סבתא היו לשם דבר. מטובלים במסירות ובדיוק, בתבלינים יחודיים, טובי הטבחים לא הצליחו לפענח את הסוד של "באבע'ס קופטעלעס".

הטעם של השמרים עדיין לא נמוג, עוגה וקפה בבית של סבתא הייתה זכות שלא תשכה.

גם בערב פסח וביום שריפת חמץ, הייתה סבתא מבשלת "בעבלאך" - "כי צריך לאכול אוכל מבושל".

אחר כך, כשיצאו כולם לשרוף את החמץ, הייתה היא מנקה את הסיר והצלחות... בתוך האוכל הכניסה את אהבתה האימהית. גם השכנים היו מבקשים קצת בעבלאך וסבתא נתנה לכולם בחפץ לב ובשמחה.

בערב יום כיפור סבתא הייתה משכימה קום ומיד אחרי הכפרות היא הייתה לוקחת את ה"כפורה" לשוחט ומיד אחרי שהשוחט גמר לשחוט היא אצה הביתה ומיד ניקתה ובישלה את העוף. בסעודת המפסקת אכלו עוף חם וטרי, שעד לפני כמה שעות עוד התרוצץ וקירקר.

מחזה אופייני היה לראות את סבתא "במחנעידע" בוררת בעצמה את הפירות והירקות, לא מתפשרת על האיכות. המוכרים היו זוכרים אותה לטובה, מרבים היו להתייעץ עמה, והיא הייתה מייעצת להם כמו לילדיה הקרובים, עם מילה טובה במקום הייתה משרה אווירה טובה. עוד שנים רבות זכרו אותה בעלי הבאסטות והם היו מזכירים את שמה באוזני נכדיה שהיו מתגאים בסבתא שלהם.

גם האחיות בבית החולים שערי צדק זכרו אותה אחרי תקופה שהיא שעתה שם במסירות אין סופית עם נכדה. סבתא הגיע לשם למשמרות ארוכות ע"מ לעזור להורים שהיו צריכים לחזור לביתם לטפל ביתר הילדים וכשסבתא הייתה הם היו רגועים שהתינוקת תקבל את הטיפול המסור והטוב ביותר שהיא יכולה לקבל.

במוצאי שבת מיד אחרי יציאת השבת סבתא הייתה מתייצבת במטבח להכין את ה"מלוה מלכה" עבור מתפללי בית הכנסת ראנד.

הניחוחות היו מתפשטים לכל החצר כמו קוראים בלי קול לבוא
לסעודת דוד המלך, ללוות את השבת כמו מלכה נערצת.

שפרעכן - הוצאת עין הרע היה ממש המקצוע של סבתא. עם סגולות
ולחשים, עופרת. מלח ולחמים, הייתה מוציאה עין הרע לכל דורש. ללא
תמורה, "זאל זיין צום גיזונט" היה הסיסמא שלאחריו לא נותר מקום
לויכוח.

סבא ר' אברהם ז"ל נפטר בח' שבט תשס"ז

וסבתא מרת אסתר שרה ע"ה נפטרה בד' ניסן תש"ע

אשרינו שזכינו להיות צאצאיהם, להיות מחוברים לגזע איתן כזה,
ממנו נמשיך לינוק כוח למעננו ולמען הדורות שיבואו
הזמן הקצר שעמד לרשותנו הגביל אותנו. מעיין הסיפורים רק התחיל
לנבוע. בקריאת שורות אלו עלו לכם בטוח עוד סיפורים ועובדות
נשמה שתכתבו לנו אותם כדי שנוכל להוציא חוברת או ספר מסודר.
למען הדורות הבאים.

סיפורים ועובדות ניתן לשלוח לכתובת אי מייל

m0533191312@gmail.com

יחקקו הדברים על לוח לבנו,

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים.

כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים.

